

מסד החבור והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ר ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושבע

בסדר (תשכ"ח)

הפסרה

הושע פרק ב

- א. והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא יסד ולא יספר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל מי.
ב. ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו וסמו להם ראש אחד ועלו מן הארץ כי גדול יום יזרעאל.
ג. אמרו לאחיכם עמי ולאחותיכם רוחמה.
ד. ריבו באמכם ריבו כי היא לא אשתי ואנכי לא אישה ותסר זנוניה ספניה...

קאסטר *

הפסוקים א'-ג' באים לשמש כעין פתיחה ולהציע לפני השומעים את המטרה שאליה הולכים. כן היה לפני השומעים מנהגם של סופרי המקרא, להחיל את שיריהם או נאומיהם בהביעם בקצרה את הרעיון אשר יביעו בהמשך דבריהם. חפץ הושע להמשיך את אלוהיה לאחר האומה. מקומה מן הפסוקים הולדת חיימה לחיים חיים בארץ, הריית מנא רעיון זה בראש נאום. נאומים אחרים לרוב נשא כבר להוריה את סמו. על ספלות, על שטח ארצו, על גלגלות, עתה חפץ לזנון על מה שזאע את כל הצרות, את הרבנו של שתי המלכות...
באחרית הימים - זה מונח של פתיחת הנאום, פתיחת החוק יקיימים, הנחתות שהבטיח את האבות. אזי יהיה מספר בני ישראל כחול הים... לא יקרא עוד "לא עמי".
נגש הוא לעתה רעיון זה באריות. עתה נקודת המסע שמשל לו מאור מצבה בהרה... ההרה הנהר חשור מאור.

ר' אליעזר מברגוביץ

ועד שנהיה מספר בני ישראל בארצות אויביהם באחרית הימים כחול הים אשר על שפת הים, שאף על זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתם ולא געלתם לכלותם (ויקרא כו) אלא אפרה וארבה אותם שם, ויכדורו וידעו כל גוריים שעדיין אנכי אהבם. והיה במקום אשר נאמר להם שם כשגלו שאינם עמי, שאלו היו עמי לא גלו, יאמר להם: בני ישראל שאלו מן אבותיהם. אל תיזהרם חיי ולא יתוכם. הם מאביתם שבשמים, ולא אלמו ישראל מאביתם, ועל אותה חפץ יקרא, לא עמי, ואז יעקרו שם זה מהם, ויאמר להם בני אל חיי. ואז ינקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו - לארצם ועל שיישמו להם ראש אחד וחבורה אחת איש שמקום תפוצתו ויעקרו מארץ שבטים. כי גדול יום יזרעאל - כי גדול יהיה יום ישראל הנפוצים והנודעים בארצות אויביהם להושיעם ולקבצם, וזרעיהם לי בארץ ובנחלתם. ולכל יקראו בני אל חיי. ולא באו בני המקראות הללו אל שער אחריהם הימים שיספרו וירבו ויזדעזעו בארצם, יהיו נקראים 'לא עמי', ולא באו לגמל שעדיין עומד בתוכחתם, שאמר 'לכנייה' ריבו באמכם ויכדורו - וכן הוא פשוטו, כי אתם לא עמי, ואנכי לא היה לכם ימים רבים, עד אחריית הימים שתרבו ותקבצו לארצכם מאז מקראו 'בני אל חיי'.

ראב"ע

א. ד"ה והיה: זאת הפסרה נוקה היא, כי במקום שיגלו שם יולידו בניו רבים, רק אינם יראים את השם. ופירוש "והיה במקום" כמו "תחת אשר לא עבדתם" (דברים כ"ח י"ז), והסמך כי הם קוראים לעצמם 'בני אל חיי' והם נאמרו לא עמי, בעבור מעשיהם הרעים.

ב. ד"ה ונקבצו - שם 'ונקבצו' שרבים מנני יהודה חפס מנחלם, וכן כחוב, כי חפס כל ער יתקדח המצורות. וישן להם ראש אחד - זהו שנתרבו. ד"ה ועלו מן הארץ: כל גדול יום יזרעאל - שנפקד עון בני ישראל ונהנה הכל לגנאי ולא לשבח, או כשעמך כי גדול יום אידם כיום יזרעאל.

ג. ד"ה אמרו לאחיכם: עמי: כדרך (מלכים א' י"ח) "ויהחל בים אליהו ויאמר קרא בקול גדול", וכדרך (קהלת י"א ט') "שמעו בחרו בחורותיך ויסיבך לנר לבך" או (עמוס ד') "באו בית אל ופשעו" ורבים כה. על כן אחרי "ריבו באמכם ויכדורו" - איר אתם בני אל חיי והאם זנחתם?

1. מהו הקשי העיקרי שמנסים שלושה המפרשים ליטב?
2. מהו ההבדל בין הראב"ע לבין ר' אליעזר בפרוש שלשת הפסוקים הראשונים בכללם?
3. מה רצה הראב"ע להוכיח בעזרת הפסוקים ממלכים א' י"ח ומקהלת י"א ומעמוס ד'?
4. האם קרוב קאסוטו בפרושו לאחד מהם או הלך בדרך אחרת לגמרי? (הן בחפישתו הכללית, הן בפרטי הדברים)?
5. היכן מצא קאסוטו בפסוקים אלה רמז להבטחות שהבטיח ה' את האבות?
6. מהו "יום יזרעאל" לפי כל אחד משלשת הנ"ל?
7. כיצד מתיישב פרושו של קאסוטו ליום יזרעאל עם הנאמר בהושע א' ד'?
8. מי מן המפרשים הנ"ל מפרש את המלים "ועלה מן הארץ" בהתאם לפרושם בשמות א' י"ט?
9. קאסוטו מביא כדוגמא לחפישתו הכללית את מבנה פרקנו, ביחוד את פתיחתו - את מזמורי תהלים ע"ג וצ"ב. הסבר מה הדמיון לפרקנו?

ב. י' והיא לא ידעה כי אנכי נחתי לה הדגן והחירוש והיצהר.

ר' יוסף אבן כספי: אדני כסף

ד"ה והיא לא ידעה: הטעם: בעת רדפה את מאהביה

XX מה קשה לו בפסוקנו?

- ג. ט"ז לכן הנה אנכי מפתיה והולכתיה במדבר ודברתי על לבה רד"ק... והענין: אחן בלבה לשוב בחשובה בעודם בגלות, וזה כענין פתוי, כי המפתה את חברו מעבירו מדעתו שהיה בו לדעת אחרת, כן הקב"ה מעביר ישראל מדעתם שהיו בו בגלות לרדוף אחרי התאוה ויצר הרע, ויתן בלבם לעזב הרע ולקחת הטוב. ועל זה אמר (יחז' י"א י"א) "והסירותי לב האבן מבשרם ונתתי להם לב בשר".
- ר"ה והולכתיה המדבר. זהו שאמר יחזקאל (כ"ה ל"ה) "והבאתי אתכם אל מדבר העמים ונשפתי אתכם שם פנים אל פנים."

ראב"ע ד' לכן: אחר שחזר כי כל זאת הרעה באה עליה בעבור ששכחה אותי ולא ידעה בחטילה כי אני הטיבותי עמה ונאמר "אלכה ואשובה אל אישי הראשון" - אז אפתיה בדברים.

ר"ה והולכתיה: אל ארצה ששב כמדבר.

1. מה ההבדל העיקרי בין שני הפרושים ואיזה מהם נראה לך פשוטו של מקרא ומתאים להקשר?
2. השווה את שני הפרושים הנ"ל לדברי אבן כספי שהובאו בגליון במדבר חשכ"א. כמה שונים שניהם ממנו?
3. התוכל להוסיף עוד נימוק על נימוקו של רד"ק, למה נקראת הגלות בפסוק זה - ובהקשר זה - "מדבר"?
4. אם תקבל את פרושו של רד"ק לפסוקנו, איך תפרש מלת "משם" שבפסוק הבא?
- ד. י"ח והיה ביום ההוא נאום ה' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי
- רש"י ד"ה תקראי אישי: תעבדוני מאהבה ולא מיראה. "אישי" - לשון אישות וחיבת נעורים. ד"ה בעלי: לשון אדנות ומורא.
- ראב"ע ד"ה תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי: ... ור' מורינוס אמר: שם שהוא ספק כמו "בעל" שהוא שם של עכו"ם לא תזכרי עוד.
- הסבר מה ההבדל בין שניהם.

ה. י"ח ולא תקראי לי עוד בעלי

ר' יוסף אבן כספי: אדני כסף

לשמירה מן השם המשותף, וכן קדם לירמיהו בענין (ירמיהו כ"ג לג')

"מה משא ה'!"

1. הסבר את המלים המסומנות בקו.
2. מה ענין ירמיהו כ"ג לג' לעניננו כאן?